

lingen den, at det ærede Medlem Hr. Rode var villig til at komme til Stede med „Klodsens“ til at sætte under Ministeriets Taburetter. I Foraaret 1922 skete imidlertid det, at det ærede Medlem Hr. Rode opgav denne Politik; det ærede Medlem, som overfor Venstre saa sent som i dette Foraar havde sagt, at der vel kunde føres demokratisk Politik med Partiet Venstre, men derimod ikke med de Konservative, opgav denne Politik og sagde, at efter alle de Begivenheder, der har fundet Sted i de sidste Par Aar, maatte man fra det radikale Venstres Side erklære, at det var der ikke Chance for mere. Det konservative Folkeparti kunde selvsagt kun med Tilfredshed se paa denne Udvikling, som efter mit Skøn er Resultatet af en parallelt løbende Udvikling.

Ser man historisk paa det, er Venstre fra Oppositionstiden i 80erne og 90erne fra et stærkt Venstrestandpunkt, et radikalt Standpunkt, om man vil, gaaet over i mere konservativ Retning. Og svarende dertil er der for Konservatismens Vedkommende en Udvikling fra et stærkt venstrefjendtligt Standpunkt og fra et Standpunkt, der laa, hvad jeg vil kalde, langt til højre, over til et mere liberalt. For Venstre har Vanskelighederne efter mit Skøn været størst. Fra 1872 til 1913 var Venstre alene Fler-tallet i dette Ting. Gennem disse 40 Aar forandredes Partiet Venstres Politik, saaledes som jeg har sagt det, i nogen Grad, men den forandredes dog kun under Indtrykket af, at dette Parti alene dannede Flertallet her i Tinget. Man vil imidlertid, naar man ser stort paa det, alligevel kunne pege paa enkelte Begivenheder, der rager op og viser denne Udvikling.

Kampen mellem Højre og Venstre i Firserne og Halvfemserne bevirkede selvsagt, at Venstre kom længere ud i radikal Retning. Den Fejl, som man utvivlsomt fra Højres og Estrupiatets Side begik i Firserne og Halvfemserne, at man troede, at der kunde føres en konservativ Politik mod Landbostanden, bevirkede, at Landbostanden blev drevet over fra at blive det konservative Parti til at være Midterpartiet, efterhaanden som Socialdemokratiet kom op. Ved Forliget i 1894 havde der utvivlsomt været en Mulighed for, at den Samling mellem Konservatismen og store Dele af Venstrebefolkningen, der havde været en naturlig politisk Udvikling, var blevet realiseret. Men den Politik, der da blev ført fra Højres Side, som ikke tog den Konsekvens af Forliget at lade det moderate Venstres Mænd komme til Magten, bevir-

kede, at Skellet uddybedes yderligere, og da vi faar Systemskiftet i 1901, skal der gaa en Række Aar, inden man kan naa til det politiske Standpunkt, som man er naaet til i disse Dage.

Hvis man skal betegne Vejen, kan man betegne den ved det ærede Medlem Hr. J. C. Christensens tabte Tro paa Forsvarsudgifternes Nedsættelse i Begyndelsen af Aarhundredet, ved Brudet med den radikale Fløj af Venstre i 1905 og ved hele det Arbejde, som Ministeriet Christensen gør for at samle, om jeg saa maa sige, de konservative Elementer i vort Folk. Dette Arbejde blev, som bekendt, brat afbrudt i 1908, og jeg tror, man en Gang vil erkende, at disse Begivenheder i langt højere Grad var en politisk Katastrofe end en økonomisk. Begivenhederne under Ministeriet Bernsten i 1912 sætter, efter mit Skøn ved Fejl fra begge Sider, denne naturlige Udvikling, som var paabegyndt i 1905, og som var langt fremme under det J. C. Christensenske Ministerium i 1905—08, noget tilbage. Men der sker da ved Valget i 1913 dette, at Venstre for første afgørende Gang siden 1872, altsaa for første Gang efter, at de nuværende politiske Formationer var kommet frem, mister sit Flertal i dette høje Ting.

For Konservatismens Vedkommende er der, som jeg har sagt, en parallelt løbende Udvikling til modsat Side. Firsernes og Halvfemsernes Kampe maatte selvsagt føre Konservatismen over i et Yderstandpunkt, og i Aarene 1901—13 vil man da ogsaa se, at Brydningerne indenfor det daværende Højre Gang paa Gang staar om dette, om det skal samarbejde med Partiet Venstre, eller om det skal benytte sin Magtstilling i Landstinget til at gaa sine egne Veje.

Ved Valget i 1913 sker der altsaa for Venstre dette, at det mister sit Flertal i Folketinget; for Højres Vedkommende sker der det, at det i Løbet af Aaret endeligt mister sit Flertal i Landstinget. Og i Løbet af de to Aar 1913—15, hvor andre og mægtige Begivenheder, som jeg ikke her kan komme ind paa, virker ind, kommer der en voksende Forstaaelse indenfor de to Partier om, at Samarbejde er nødvendigt, saafremt disse to Partiers Vælgere og de Interessere, de repræsenterer, skal have den afgørende Indflydelse herhjemme. De to Spørgsmaal, der gennem alle disse Aar, gennem Firsernes og Halvfemsernes Kampe og i Virkeligheden ogsaa i den første halve Snes Aar af dette Aarhundrede, laa Venstre og Højre imellem, var Forsvarssagen og Forfatningssagen. Men ved Krigens Ud-